Ivan Urbančič
Odkrivanje skritega

PREDSTAVITEV KNJIGE *NEVARNOST BITI: KROKIJI O DUHU EVROPSKOSTI*[1]

Kot avtor sem vedno nekoliko v zadregi, ko moram »predstavljati« svoje delo, saj sem temo svoje misli razvil že v besedilu knjige, zdaj pa naj bi to še nekako »vnanje« reflektiral in o tem referiral. Vendar je to postalo običaj, ki se mu dandanes ni mogoče izogniti. Ni pa nujno, da jo predstavljam z vnanjim reflektiranjem. Poskusil bom miselno predstaviti njeno poglavitno tematično zadevo. Sami tej *zadevi* je lastna hkratnost njenega *kazanja-skrivanja*; sama je dajanje in odvzemanje sebe; godi se kot tisto *odprto-razkrito*, ki se odteguje v skritost in pozabo, da bi se kazale le stvari naših vsakdanjih poslov (»bivajoče«), za katerimi ostaja zastrto vse bitno. Ta zadeva je vsakokrat prigoda epohe *bistva/resnice* biti kot odtegnjene v skritost. *Mišljenje zgodovine biti*, ki je ubesedeno v besedilu te knjige, je zato po tej prigodi epohe zasnovano *odkrivanje skritega* in s tem *pomnjenje pozabljenega*.

Najprej naj pojasnim naslov knjige: *Nevarnost biti*. Saj ta naslov že imenuje glavno temo. Poudarek in teža besedila je na »nevarnosti«, ne na »biti«, čeprav ta nujno spada zraven. Namreč na nevarnosti, ki jo določneje umešča podnaslov: *Krokiji o duhu evropskosti*. Z nevarnostjo v tej knjigi ni mišljeno tisto, kar je v našem času že na široko obgovorjeno in znano npr. kot ekološka globalna in lokalna nevarnost, nevarnost tako imenovane populacijske eksplozije in na drugi strani v »razviti« Evropi nevarnost upadanja rojstev in »staranja prebivalstva«, dalje nevarnost atomske vojne, nevarnost svetovnega terorizma in antiteroristične »svetovne vojne«, nevarnost svetovnih ekonomskih oz. gospodarskih razvojnih neskladij in nasprotij, nevarnost obujanja že preseženih, totalitarnih ideologij in gibanj – in še marsikaj takega. Vse to so namreč že »posledice« ali »učinki« ali spremljajoči pojavi tiste skrite najvišje nevarnosti in predvsem njenega povsem izmaknjenega bistva: prigode epohe zgodovine končnice *ne-bistva* biti, *ničevosti* biti, torej *nihilizma*. Nevarnost, ki jo ubeseduje ta knjiga, je in ostaja današnjemu globaliziranemu Evropejcu kot človeku vsezajemajoče prakse znanosti povsem odtegnjena v skritost in pozabo. Zato je ta človek sploh ne zaznava, ne izkusi in ne misli, čeprav se godi nenehno vsepovsod in v vsem, predvsem pa v vsem dejanskem delovanju tega današnjega človeka. Zato je ta nevarnost kot odtegnjena v skritost in pozabo najvišja nevarnost, ki zadeva človeka samega, njegov svet prebivanja in vse stvari in dejavnosti.

Nevarnost kot nevarnost biti tudi ni več misljiva na način velikega izročila filozofske metafizike, ampak jo skupaj z njenim bistvom odkriva *mišljenje zgodovine biti*. Pot in način tega mišljenja imenujem *hermenevtika* in/ali *fenomenologija*. To dvoje tu ni kaka dana metoda, ki bi se je bilo mogoče kar naučiti, ampak se zasnuje šele z mislečim *odskokom* od vse filozofsko-metafizične in znanstvene metodologije in *vskokom* v možnost drugega, drugačnega začetka zgodovine biti, ki omogoča tudi *izvornejši* premislek velikega izročila filozofske metafizike. Izvornejši je po

[1] Knjiga je bila predstavljena na tiskovni konferenci v Klubu Nove revije 14. aprila 2005. Pričujoče besedilo je bilo osnova predstavitve in je bilo takrat le deloma izrečeno. Obenem sem ga zdaj razširil z novo tematiko.

tem, da jo misli iz nji skritega izvorišča nje same in šele tako omogoča pristno mišljenje prigode današnje epohe zgodovine *ne-bistva* biti, torej *nihilizma*. Omenjena *odskok* in *vskok* sta tisti *obrat*, s katerim se šele zasnuje *mišljenje zgodovine biti* in njemu neločljivo lastna hermenevtika. Skok je tako *diskontinuiteta* med velikim izročilom filozofske metafizike in njene perverzije ter mišljenjem zgodovine biti kot obenem možnost izvornejšega premisleka filozofske metafizike IN skozi njo mišljenja prigode epohe končnice zgodovine današnjosti iz možne prihodnosti evropskega človeka in sveta. Prvi in drugi kroki te knjige, ki zavzemata le manjši del njenega besedila, kažeta nujo, zgodovinsko izvorišče, pot in način kakor tudi samo *pre-prosto zadevo* mišljenja zgodovine biti.

Tako mišljena *nevarnost* biti je prigoda epohe nekega *odnosa* ali *sredine/vmesnosti* kot tistega *mesta*, kjer prihajata skupaj v *istost* in *razliko ne-bistvo* današnjega človeka in *ne-bistvo* biti bivajočega v celoti. Vendar tako, da je ta vladajoča sredina kot nevarnost sama vseskozi izmaknjena v skritost in pozabo ter tako ostaja evropskemu človeku prakse znanosti kot permanentnega krožnega razvoja proizvajanja vseskozi povsem nemišljena, neprepoznana kot grozeča nevarnost obrezbistvenja/ /razčlovečenja človeka, razsvetenja sveta, razstvarjenja stvari tako, da je zdaj vse to *izzvano* kot razpoložljivo v *razpoložljivost* in tako izročeno uničevanju. Kajti nihilizem ni nekakšno negibno stanje, ampak je energija dejavnega uničevanja kot hkratnega proizvajanja/izzivanja razpoložljivega. *Razpoložljivost* ni kak realen predikat česa, ampak je epohalno zgodovinski izzvani način biti vsega in vsakega: kot *bit-za-drugo*.

Tako se prigoda epohe končnice *ne-bistva* biti kaže mišljenju v različnih vidikih, ki z različnih strani imenujejo *isto* zadevo: glede na *bistvo* vsezajemajoče prakse znanosti kot permanentnega krožnega procesa proizvajanja se njeno *bistvo* kaže kot *samoza(s)tirajoči izziv* in absolutni *ukaz* proizvajanja, ki si prisvaja/izziva v prvi vrsti človeka samega kot razpoložljivi material in resurs tega krožnega procesa proizvajanja. Z drugega vidika se to isto *ne-bistvo* biti kaže kot *perverzno-metafizična oblast biti*, ki si vse podreja in posvaja kot razpoložljivo za svoje samopooblaščeno oblastovanje – tudi in predvsem na polju države, politike, družbe, kulture, strank, civilnih združenj vseh vrst, ekonomskega menedžmenta, trga ipd. Spet z drugega vidika se to *isto* kaže kot *bistvo* najvišje nevarnosti. In še z drugega vidika se to *isto* kaže kot brezpogojni nihilizem: ničevost biti, brezresničnost, vrženost vsega človeškega »onstran dobrega in zlega«, popolno *prevrednotenje vseh vrednot*, o čemer bom nekaj omenil v nadaljevanju. Vendar to ni nihilizem, kakor ga je – nepristno! – mislil Nietzsche, namreč moralistično, antropologistično, ampak je prigoda epohe *ne-bistva* biti. Vsak od omenjenih *vidikov* istega, ki niso le različni pogledi, ampak tisto, kar se z različnih strani odkriva mišljenju zgodovine biti, je tudi po svoje isto bistvo najvišje nevarnosti. Današnjemu človeku prakse znanosti se pa vsak ta vidik povsem izmika v skritost in pozabo ter ostaja zanj nezaznaven. In to ima zelo hude implikacije.

Toda zakaj z vsem tem v zvezi govori podnaslov knjige »*o duhu evropskosti*«? *Kroki* je navadno skica, osnutek, študija nečesa, kar bi bilo mogoče izčrpneje in polno izpeljati. Kroki v podnaslovu te knjige je *zasnutek*, krokiji so *zasnutja* – namreč *duha evropskosti*. Toda kaj je pravzaprav duh? Kaj je tu evropskost? Kako spadata skupaj duh in evropskost? V kakšni zvezi je oboje s prej pojasnjeno nevarnostjo in njenim bistvom? Vnaprej lahko rečem, da je *duh* tisto, kar »dela« sámo evropskost kot táko; torej ravno tisto, kar današnji Evropejci združene Evrope kar najmanj poznajo. Tu moram reči, da daje evropskost temu duhu neko njegovo svetovnozgodovinsko *lociranost* ali *umeščenost*.

In ta duh: Kaj pravzaprav mislimo z njim? To je vsekakor tisti svetovnozgodovinski duh, katerega čudežne objektivacije ali stvaritve so tiste zadeve, ki jih poznamo pod imeni filozofija, religija, občečloveška morala in etika, poezija in umetnost vseh vrst, znanost vseh vrst in načinov, zgodovinsko bistvo – identiteta – evropskega človeka samega, liberalno demokratični red družbe in države kot zakona – danes pravimo »pravne države« – z vsemi najvišjimi vrednotami in normami; a tudi vse prej našteto so najvišje vrednote in sestavljajo tisto, kar imenujemo evropskost. Toda z naštevanjem takih objektivacij duha ostaja duh sam še vedno odprto vprašanje. Kaj je pravzaprav duh sam, ki je bil zasnovan z začetno veliko filozofijo starih Grkov: Platona in Aristotela? Kako ta duh zasnavlja zgodovinsko bistvo in identiteto evropskega človeka? Kako sploh lahko zasnavlja evropskost kot tako, ob vprašanju katere so dandanes mnogi teoretiki v negotovosti, mnogi pa se ob tem vprašanju sprenevedajo iz svoje nepristne zavestnosti?

Odgovor, povzet po veliki filozofiji novega veka od *Descartesa* kot začetnika do *Hegla* kot dovršitelja, je lahko le naslednji: *Duh se prigodi kot na absolutni gotovosti subjektivitete samozavesti uma/volje neporušno zasnovane in zagotovljene lastne biti in resnice*, s tem pa tudi gotovosti biti in resnice človeka, njegovega sveta kot bivajočega v celoti v smislu njegove *spoznanosti*, torej kot po praksi znanosti *proizvedenega predmeta*. Skrajšano rečeno: duh je prigoda epohe zgodovine takega *bistva* ali *resnice* biti vsega, ki je še danes na neki način osnova združevanja nacionalno razkrojene Evrope. In to *bistvo/resnica* biti je zato *identiteta* evropskosti. Duh je absolutni *subiectum*.

Toda po njegovi dovršitvi se zgodi neznanski prevrat, neko nezaslišano sprevrženje/perverzija tega *duha* v *neduh*, torej v *ne-bistvo* biti. In ta perverzija zaznamuje, zasnuje in nosi *moderno epoho* evropske zgodovine biti, ki se godi vse do današnjega dne in se je šele v našem času komaj *utekla*, tako da se ta prigoda epohe ne-bistva biti, brezdušnosti, brezresničnosti šele *kompletira* z vsem tekočim dogajanjem in spreminjanjem. Godi se kot nihilizem. Ta perverzija duha v neduha, torej *ne-bistva* biti, se godi na že prej omenjeni način, ki se kaže – namreč to ne-bistvo – v različnih vidikih istega: kot *samoza(s)tirajoči izziv*, torej brezpogojni ukaz proizvajanja kot prakse znanosti; kot perverzno-metafizična oblast biti; kot *bistvo* najvišje nevarnosti; kot brezpogojni *nihilizem*. Ko misliš eno teh, so somišljeni vsi ti njegovi

vidiki. Ti vidiki ne-bistva biti, ki jih *odkriva* mišljenje zgodovine biti, so skupaj celotni kompleks ali skrita *celotna struktura bistva najvišje nevarnosti*. Ta celota je prigoda perverzije tistega duha v ne-duha, in to prigodo epohe odkriva besedilo te knjige s podnaslovom *Krokiji o duhu evropskosti*. Domisliti to zadevo naše epohe poslušno nji sami je edina nuja in poklicanost *mišljenja zgodovine biti*, katere delo v bistvenem ni nič drugega kot *odkrivanje te v skritost izmaknjene* kompleksne strukture prigode epohe *ne-bistva* biti ter njenih dejanskih načinov dogajanja in dejanske skrite grožnje za evropskega človeka in za evropski svet. In to je glavna tema besedila moje knjige. Njeni *krokiji* so takšna *zasnutja*, ki niso nekaj, kar bi mogel zgolj človek sam po svoji volji in pameti izdelovati, ampak so poslušne ubeseditve neke prigode epohe končnice *ne-bistva* biti: so kot *zasnutja* te epohe v besedi sama po tej epohi zasnovana. Tako se godi mišljenje zgodovine biti kot neko *pomnjenje* izvornega epohalnega mesta/sredine človeškega bitja v najvišji nevarnosti, v kateri že si, vendar je ne pomniš, ker se ti skriva. Mišljenje je kot odkrivanje tega skritega *pomnjenja*.

Tisto svetovnozgodovinsko perverzijo duha v brezdušnost sta po nji sami neovedeno izpeljala in ubesedila *Marx* in *Nietzsche*, vendar na *nepristen* način. Nepristen zato, ker se jima je izmaknila kot zasnovana s prigodo epohe *ne-bistva* biti in sta zaradi te izmaknitve tisto perverzijo reducirala in deducirala *antropologistično* in celo *zoologistično*. Marx z redukcijo na razrednost in odtujenost človeka proizvajalca, Nietzsche z redukcijo na svoj skrajno moralistični nihilizem kot izraz *dekadence človeka*, ki je zanj še nedokončana žival. Toda v času po Marxu in Nietzscheju se je ta nepristna miselnost antropološke redukcije filozofske »ontologije« nadaljevala na zelo različne načine vse do današnjega dne, ko se imenuje »postmodernizem«. To je kompleksna tema, ki jo izčrpneje razvijam v vprašanjih tretjega krokija besedila te knjige. Tako se po *Heglu* kot dovršitelju filozofije z *Marxom* in *Nietzschejem* začne tista svetovnozgodovinska *nepristnost*, neovedena zlaganost vse tako imenovane »moderne filozofije« in vsega intelektualnega teoretiziranja in njegove nepristne »produkcije smisla« do današnjega dne. Ta *nepristnost* vse zavestnosti in »samorefleksije« evropskega človeka vsezajemajoče prakse znanosti se na mnogotere zelo razvejene načine stopnjuje in se izkazuje na vseh področjih intelektualnosti s kar najhujšimi implikacijami: zastiranjem in zatiranjem svoje lastne intelektualne nepristnosti in s tem tudi za(s)tiranjem same najvišje nevarnosti kakor tudi omenjene *kompleksne strukture njenega bistva* ter v popolni izmaknjenosti njenega gonila: prigode epohe *ne-bistva* biti kot *samoza(s)tirajočega izziva* in njegove nihilistične oblasti biti. Nepristnost te zastirajoče intelektualnosti se neovedeno pusti izzvati v službo ravno tega *samoza(s)tiranja* izziva in absolutne oblasti. Prav *odkrivanje* vsega takega *skritega* je najtehtnejša tema vsega besedila knjige, o kateri govorim.

Prej sem omenjal tisto *sredino* ali *mesto* prebivanja človeka, ki se v svoji končni epohalni prigodi godi z nami in našim svetom kot najvišja *nevarnost* razčlovečenja človeka. To sredino ali *odprto mesto* sopripadnosti človeka in biti so začetno mislili

že arhajski grški misleci še pred začetkom filozofske metafizike, se pravi, pred Platonom. Seveda takrat še nikakor ne v njeni *današnji pervertiranosti*. Sama je *prigoda začetka* zgodovine evropskega človeka in sveta. Izvorno prigodo te odprte sredine ali mesta so nekateri stari grški misleci prepoznali in imenovali z besedo *ethos*. Ohranjen je Heraklitov fragment (B 119), ki pravi: *ethos anthropo daimon – etos je človekov daimon/demon. Ethos* pa je izvorno v dobesednem prevodu STAJA: tisto ograjeno in pokrito mesto/kraj, kjer ima živina svoje zatočišče pred nevarnostmi noči, vremena, roparjev, razkropitve, izgube ipd. Bolj izdelana oblika *staje* je *štala*. Nam danes se na prvi pogled zdi nemogoče, da bi tisto vzvišeno zadevo, ki nam jo imenuje beseda *ethos* in iz katere imamo izpeljano *etiko*, imenovali *staja* ali *štala*. Bili bi osupli, če bi nam kdo Heraklitov izrek prevedel dobesedno: *staja/štala je človekov demon*. Da bi ga ustrezno dojeli, se moramo približati *Heraklitovi*, torej *arhajski grški misli*. Kaj je staja pravzaprav in v odločilnem oziru prav na človeka *kot človeka*, ki je soimenovan v Heraklitovem izreku? *Staja/ethos* je *odprto prebivališče* človeka kot človeka, je tisto *odprto mesto ali odprta sredina* človekovega prebivanja v svetu. To mesto izvorno ni niti kaka hiša, kaka vas ali kako selišče ipd., ampak je tisto odprto mesto bivanja, tista *odprta sredina*, v kateri in po kateri človek šele JE človek in po kateri bit šele JE bit: torej mesto *razkritosti* človeka in biti, mesto njunega odnosa *istosti*. In po tej *istosti* pravim, da je to mesto sámo, ta *odprta sredina* sama *istina/resnica*, katere grško ime je *alétheia – razkritost*. In ta odnos sam je istost *bistva* človeka in *bistva* biti. To odprto mesto prebivanja človeka kot človeka si je Platon zamislil kot tisto, kar imenuje *politeia* in kar ni niti zgolj republika niti zgolj država, ampak tisto izvornejše od teh.

Zato je ta odprta sredina *ethos* človeka in je – po Heraklitovi besedi – njegov *daimon*. To isto, to mesto/ethos človekovega prebivanja, je v prigodi epohe svojega konca kot konca zgodovine biti – v naši današnjosti – najvišja nevarnost: je naš današnji »demon«: godi se nam kot »nečloveška demonija«, ne več grško, a vendar še njen daljni sprevrženi odmev. Toda kaj je izvorno pri Grkih *daimon*? Navadno je *daimon* drugo ime za boga: *theos*. Toda kateri grški bog je pravzaprav *daimon*? Če sledimo šestemu, Sokratovemu govoru o Erosu v Platonovem *Simpoziónu*, je *eros daimonios* ravno tista posredujoča sredina med bogom in človekom. Eros je srednik med bogom in človekom. Tak srednik med bogom in človekom je tudi *Hermes*. *Eros* je *daimon*: eros, *silovita ljubezen*, je tista odprta sredina, ki veže skupaj in drži vsaksebi *človeško in božansko* v njuni izvorni sopripadnosti; toda tisto *božansko* je tu sama *istina biti – alétheia*. In prav ta sredina, ta *eros daimonios* je bistvo tistega, kar izvorno imenuje *ethos*. Ta božanska sredina je istina: *alétheia – razkritost* biti. Ta sredina, ta *ethos-daimon*, ta *eros* je zato obenem tisto, kar Platon tam imenuje *sophia*, torej *to sophón* sámo: to na sebi modro, po čemer je šele lahko človek moder. Kajti tako izvorno in prvinsko odkrita *sophia* nikakor ni kaka zgolj človeška modrost, ki si jo modrec pridobi z izkušnjami, veščinami, znanjem, učenjem in razmišljanjem.

Sicer je *sophia* po eni strani pri Grkih res najvišja možna odlika človeka kot

človeka, to pa kot najvišji možni način človekovega *odkrivanja – alethéuein*. Toda pri *Platonu* in posebej jasno še pri *Aristotelu* je *sophia* kot najvišji način človekovega mislečega in ubesedujočega *odkrivanja/alethéuein* izrecno dojeta kot takšna, pri kateri je človekov odkrivajoči logos *pravi* (*orthós*) le, če se *ravna* po tistem na sebi neskritem – *to alethés*. To na sebi razkrito, *to alethés* pa ni le kaj posameznega/bivajočega, ampak je izvorno tisto samokazno odprto *mesto/sredina* in *izvorišče*, kjer se snuje vse mišljenje in ubesedovanje (*nous* in *logos*). *To alethés* je odprta sredina *razkritosti biti same – alétheia*. Zato je logos *pravi* (*orthós*), le če se ravna po takšnem na sebi razkritem – *to alethés* –, ki ni kaj posameznega/bivajočega, ampak je izvorno samokazno kot odprto mesto/sredina *razkritosti biti same – alétheia*. Ta je »to modro sámo« – *to sophón*: prvinski *ethos-daimon* človeškega bitja istine. In šele zato, ker je *sophia* kot človekov najvišji način odkrivanja zasnovana v tem *sophón* – modrem – samem, v prvinskem *to alethés*, je to tista človeško nadčloveška sredina učlovečenja človeka. Kajti ona je kot sredina tisto *isto* bistva človeka in bistva biti, sredina sopripadnosti biti in človeka, sredina njune bližine in daljave, njunega stika in odmika, daru in odtegnitve. Čeprav je *alétheia* v taki prvinskosti ostala pri Grkih tematično nemišljena/pozabljena, nam danes ni mogoče brez odkritja te skrite prvine zares dojeti niti Platonove niti Aristotelove izpeljane začetne velike filozofije niti njene dovršitve in sprevrženosti v dobi prevrata po Heglu. Prav zato je z njuno filozofijo *alétheia* spremenila značaj: resnica je postala *pravost* (*orthótes*) logosa kot uglašenega mišljenja/uma in je s tem prvič prišla pod oblast uma/mišljenja in logosa ter skozi vse epohalne premene ohranila ta značaj umnosti in logičnosti kot oblasti nad njo.

Zato sklepoma pravim, da je tista odprta sredina *ethos* človeka – in je prav zato po Heraklitovi besedi – *daimon* človeka, nikakor pa ne kaka zgolj njemu pripadajoča pridobljena lastnost ali njegovo delo. Toda šele iz dojetja te začetne prvinske prigode *odprte sredine* lahko izmerimo neznanskost tistega prevrata, tiste perverzije te sredine kot prigode epohe njenega konca, ki je povsem antigrška demonija: *najvišja nevarnost*. Kot taka je vsezajemajoča tema besedila knjige, ki vam jo tu predstavljam. V sami knjigi te posebne teme o starogrškem ethosu ne omenjam. Namesto nje sem izbral dva temeljna izreka arhajskega grškega misleca *Parmenida*. Namreč izreka: *esti gar einai – saj bit JE* – in *to gar auto noein estin te kai einai – saj isto je mišljenje in bit* (torej isto je bistvo človeka in bistvo biti). To *isto* je namreč Parmenid mislil pobožanstveno: *boginja Alétheia* kot tista, ki mu je odkrila vso modrost. Ta *alétheia*, istina, razkritost je tista *odprta sredina*, ki sem jo omenjal prej. Ta je temeljna zato, ker so skozi vso zgodovino filozofije določali resnico kot *istost* mišljenja in biti; toda ta *istost* vsakokrat v neki njeni neizvedljivi enkratni epohalni prigodi.

V knjigi najdete premislek omenjenih Parmenidovih izrekov v prvem razdelku prvega krokija, izčrpneje pa je tema te odprte sredine razvita v drugem krokiju. Zdaj pa bi razlaga tega zahtevala dosti več časa, kakor ga dopušča taka predstavitev knjige.

Omeniti želim zdaj posebej še tole. V besedilu krokijev te knjige na mnogih ključnih mestih zadenemo na besedo OBRAT. Latinsko se obrat imenuje REVOLUTIO. Mišljen je obrat skrite nevarnosti v njeno odkrivanje; gre za *obrat skritega v odkrivanje* kot na neki nenavaden način lasten sami prigodi končnice epohe/zadržka *ne-bistva* biti v njegovo odkrivanje, ki šele omogoča in zasnavlja njegovo mišljenje in ubeseditev, torej takšno človeško odkrivanje, ki z njim soodkriva tudi njegovo izmikanje v skritost, torej njegovo odtegovanje. Torej je moje delo v tistem *obratu* zasnovano besedno odkrivanje tega skritega *kot skritega* tako, da se pokaže obenem to njegovo samoskrivanje ali *samoza(s)tiranje* in obenem z njim že neki *obrat v odkrivanje tega samoza(s)tiranja* kot takega. Zato pravim, da je *bistvo* najvišje nevarnosti *samoza(s)tirajoči izziv*, ki je kot tak skriti brezpogojni ukaz ali oblast biti vse prakse znanosti kot permanentnega razvoja proizvajanja in ki se obrača v odkrivanje. Ta *obrat*, ta *revolucija* zadeve same je zato tisto, kar *zasnavlja revolucijo mišljenja*. Zato je tisti *obrat*, tista revolucija neki *obet* možnosti drugačne prihodnosti evropskega človeka. Tiste prihodnosti, ki obeta določanje vsega našega časja.

Ta *obrat*, ta *revolucija* kot obet možnosti nima prav nič skupnega ne z Marxovo in še celo ne s komunistično revolucijo. Vendar: čeprav odkrivamo *obet* možnosti drugačne prihodnosti, danes še ne moremo vedeti, kako se bo ta revolucija odvijala, in tudi nobene nujnosti ni, po kateri bi brezpogojno morala priti. Ne moremo pa je izsiliti s kakršno koli zgolj našo človeško revolucionarno akcijo. Prepoznavam, da se je prigoda epohe končnice *ne-bistva* biti – kot samoza(s)tirajoči izziv – šele komaj utekla in še zdaleč ni izčrpala vseh svojih možnosti: ta epoha se dandanes z vsem dogajanjem šele *kompletira*; in vse današnje nepristno mišljenje, vse znanosti in stroke, vsa politična in družbena dejavnost z mnogimi urgentnimi problemi in rešitvami so le načini *kompletiranja epohe* in torej *intraepohalne solucije*, ki so nujne kot izzvane in jih zato današnji človek prakse znanosti mora izvajati. Tisti *obrat*, tista *revolucija* in po nji zasnovana *revolucija mišljenja* so zato v vladajoči evropski javnosti še povsem potlačene zadeve. Vendar pa nam postane na poti tega mišljenja očitno, da popolni *izostanek* ali *umanjkanje* te revolucije žene evropskega človeka in evropski svet – danes že globalizirani svet – v nezadržen propad in uničenje. Kajti nihilizem – kot ničevost biti –, ki sem ga omenjal, ni kaj statičnega in mrtvega, ampak je vseskozi *dejansko uničevanje* kot obenem *produktivno samouničevanje*.

Očitno pa je tudi bistvenemu mišljenju, da mi današnji Evropejci še nismo pripravljeni za tisti *obrat*, nismo pripravljeni na tisto *revolucijo*. Ravno pripravljanju dozoritve naše pripravljenosti na to in za to revolucijo kot obeta možnosti drugačne prihodnosti evropskosti in človeškosti je posvečena misel te knjige na vsakem njenem koraku, kakor tudi misel mojih prejšnjih knjig. *Pripravljanje obrata/revolucije je nujna zadeva mišljenja zgodovine biti*. Kajti brez revolucije mišljenja ni mogoč noben obrat in zato tudi ne drugačna prihodnost kot *biti-možnost*, ki bi določala vse naše časje. Toda da bi bila ta možnost mogoča, je treba v prvi vrsti temeljito misleč *odskočiti* in se *od-ločiti* od zgodovinskega bremena komunistične

revolucije prav tako kakor od nacistične in fašistične; a tudi od današnje, liberalno demokratične Evropske zveze, ki vseskozi le služi absolutnemu izzivu kot bistvu nevarnosti – brez ovedenja tega. Odskočiti od vsega takega ne pomeni pozabiti ali zavreči, ampak izrecno misliti iz tistega skritega gonila, ki je vse to generiralo in ki generira še vse današnje dogajanje kot nekakšen mnogoobrazni Janus. Misliti tako se pravi ravno sprostiti se iz zapleta v vse táko.

Evropska zveza zdaj sprejema svojo ustavno listino. In kaj se z njo kaže z vso jasnostjo tistemu, ki sploh še hoče bistveno misliti? Evropska zveza z vsemi svojimi ustavno postavljenimi vrednotami, normami in določili hoče biti in postajati brezkrajno to, kar že je. Njena prihodnost je vseskozi in brez ostanka le v brezkrajnost podaljšani zdaj sedanjosti; in njen zdaj/sedanjost je zmeraj spet le osedanjena *preteklost*. Tako je vsakokratni, po preteklosti določeni *zdaj* samoproizvajajoča se dejanska oblast nad časjem, pri tem pa je spet ta vsakokratni zdaj/zdajšnjosti le brezrazsežen prehod in kot tak ničev v svoji brezrazsežnosti; in ker smo Evropejci bitja tega časja, smo v ničevem zdaju zdajšnjosti tudi mi sami ničevi. Tu je koncentrirana točka neovedenega/potlačenega *nihilizma* Evrope in njenega človeštva. V vseh razpravah ob sestavljanju ustavne listine EZ je povsem izostalo vprašanje o tem, kakšen *bitni smisel* pravzaprav imajo vse proklamirane vrednote, cilji in določila ustave EZ: to je ostalo povsem neovedeno tudi že kot vprašanje. Zato je taka EZ brez resnične *prihodnosti* kot *možnosti*, ki naj bi določala vse njeno/naše časje. Kajti taka možnost bi bila mogoča le po *prigodi obrata/revolucije* potlačenega nihilizma oblasti kot *samoza(s)tirajočega izziva* v njegovo *odkrivanje*, ki bi Evropejcem šele omogočilo *soočenje* z zdaj povsem v skritost in pozabo izmaknjeno *najvišjo nevarnostjo* in z njo njenim *bistvom* in s tem soočenjem možno *izvitje* iz te nevarnosti v *drugačno prihodnost kot biti-možnost*. Toda vse te vrednote odkriva mišljenje zgodovine biti kot vseskozi in brez izjeme *prevrednotene* v pogoje možnosti brezkrajnega oblastovanja brezpogojne *oblasti-biti*: ona sama je *perverzni metaphysicum*. Danes prestajamo *prevrednotenje vseh vrednot*, ki ga generira prav ta perverzni *metaphysicum*: brezpogojna oblast biti. Toda mišljenje prestaja to prevrednotenje z *zgroženostjo*, ne več z ničejanskim zmagovitim patosom.

Vendar ostaja zdaj vse to izmaknjeno. Še hujše je: vsa javnost EZ današnjosti, vse zavestno bivanje današnjih Evropejcev je *zapora*, *zastor in zator* obeta te možnosti in z njo vse njene – njo odkrivajoče in po nji zasnovane – misli nje same. Strašno je to, da če se kdo tudi dokoplje do takega mišljenja in ubesedujočega odkrivanja (in taki se najdejo!), se v današnji evropski in slovenski javnosti komaj kje najde kdo, ki zmore *sozagledati* to zadevo in jo *somisliti*. Zgodi pa se vendarle. Tako mi je o mojem prispevku v zborniku *Genealogija novodobne miselnosti: Zbornik, posvečen v čast Ingeborg Schüssler* (*Genealogie des neuzeitlichen Denkens: Festschrift für Ingeborg Schüssler*, maj 2004 v Lozani), ki obsega velik del tretjega krokija moje knjige, kolegica Schüsslerjeva sporočila naslednje: »Končno sem danes le prišla do tega, da sem prebrala Vaš prispevek. Razumem vsako besedo, ki ste jo napisali, in

ugotavljam, da je Vaša sintetična predstavitev Nietzscheja, Husserla in Marxa o oblasti samega sebe zastirajočega ne-bistva biti same v absolutnem vladanju le še sámo sebe proizvajajoče umne volje zelo razjasnjujoča in uspela. Želim Vam zanjo izreči svojo najprisrčnejšo zahvalo.« Tako: en sam glas proti tisoč molkom in »zamordavanjem« (oprostite: »mord« je štajerska ljudska beseda za zidarsko malto). Pri nas doma namreč slišim le to, da je moje pisanje pretežko in nerazumljivo, najpogosteje pa sploh nič ne slišim.

Komaj znosno je, da vsaka *bistveno bitna* zgodovinska misel in beseda te zadeve padeta v skoraj popolno gluhoto in nemar in onemelost, ne da bi bil kdor koli kriv za današnjo vladajočo *nepristnost* in *nepristojnost* pojavnjene intelektualnosti. To ni jamrarija, ampak za zdaj še neogibna usoda *mišljenja zgodovine biti*, ki jo to mišljenje *mora* misliti kot lastno svoji zadevi sami; in se tudi ovédeti, da s tem mišljenjem danes ne moreš biti sogovornik v dogajanju današnje nevarne utopije EZ, države, nacije, političnih in strankarskih, kulturnih in kulturniških, varnostnih in »mirovniških«, družbenih, gospodarskih, ekoloških, medijskih ipd. peripetij in dogodkov ter perečih problemov današnjosti, ki jih nujno morajo opravljati in reševati prav za to od absolutne oblasti izzvani današnji evropski ljudje in s tem obenem ljudje evropskih nacij. Ne moreš biti sogovornik v vsem tem zato, ker s tem izdajaš in izigravaš svoje mišljenje zgodovine biti. Kljub temu sem glede tega »veliko grešil«, saj te nihilistična energija oblasti nenehno mami in zvablja in silovito žene proč od klica tvoje bistvene naloge. Kljub vsemu »napredku« se zdi, da smo tudi v epohi naše zgodovine evropski ljudje še vedno v neki epohalni prigodi tistega, kar odkriva Platonov znameniti filozofski *mythos* o votlini v sedmi knjigi njegove *Politeje*. Toda kljub vsemu *sem moral* to »stanje pojavnjenega duha« današnjosti tukaj omeniti, ker nujno spada k poglavitni temi moje knjige. In kakor pravim v geslu besedila te knjige: »To odkrivanje skrite najvišje nevarnosti današnje evropskosti v mnogoterih razsežnostih ni niti evroskepticizem niti evropesimizem niti evrokriticizem, ampak je najvišji mar evropskosti in je obet njene možne drugačne prihodnosti.« Naj dodam, da prav isto razpoloženje mišljenja izkazujem tudi do slovenstva, ki ga imam za evropsko slovenstvo.

In vendar vam moram zdaj navesti odstavek iz tretjega krokija knjige, iz razdelka, ki govori o misli Vanje Sutlića, zagrebškega misleca »povijesnog mišljenja«, zelo sorodnega mojemu mišljenju zgodovine biti. Tam – na strani 126 – pravim:

»Se je po zlomu Jugoslavije in njenega totalitarnega partijskega režima in sploh s sesutjem svetovnega ‚realnega komunizma', z državno osamosvojitvijo narodov Jugoslavije, z uvedbo parlamentarne demokracije in tržnega gospodarstva, z našo pridružitvijo Evropski zvezi in sploh vsemi mnogoterimi drugimi – za naše vsakdanje bivanje pomembnimi – spremembami morda spremenilo tisto *bistveno* dogajanje epohe konca zgodovine biti, o katerem govori Sutlić, o katerem govori pričujoče besedilo *Krokiji o duhu evropskosti*, o katerem govori Heidegger? Niti malo se ni spremenilo. Nasprotno, celotno stanje duha, družbe, človeštva v najvišji nevarnosti

KROMPIR, 1954

trajajočega dovrševanja in kompletiranja epohe konca se je občutno zaostrilo in še bolj zastrlo. Bistveno mišljenje zgodovine biti je še bolj potlačeno, zastrto in zatrto, njegovi možni nosilci so odrinjeni v popolno osamo. S Sutlićevo besedo rečeno: so ‚samotniki mišljenja rešilnega: resnice biti'. Svet dela, svet vsezajemajoče informatično kibernetizirane prakse znanosti po nji skritem *bistvu* – ukazu – nje same, *samo-za(s)tirajočem izzivu* – pospešeno drvi neovedeno svoji grozeči pogubi naproti. Medtem pa se Evropa ukvarja z zlaganim čistunstvom ‚človekovih pravic' že skoraj z grožnjo obtožbe za ‚mišljenjski delikt' *drugače mislečega* od *nihčeta* njene vladajoče javnosti.«

Naj ponovno dodam: to ni niti tožba, niti napoved, niti prerokovanje, ampak je le neka dogajajoča se možnost, o kateri danes ni mogoče vedeti, kako se bo iztekla. In s tem v zvezi spet prosim: upoštevajte tisti stavek iz gesla k mojemu besedilu, ki sem ga prej navedel.

Nazadnje naj omenim še neko svojo izkušnjo, značilno za naš čas in »stanje duha«, ki je vendarle v neki zvezi s prej rečenim in ni zgolj nekakšna naključna anekdota. Presenetil (!) me je namreč odziv treh naših pomembnih intelektualnih mož na neko mojo javno izrečeno misel o naši medvojni in povojni tragični moriji in s tem v zvezi prav o problemu zločinstva, greha, krivde in kazni dejavnikov v tisti moriji, bodi na eni ali na drugi strani nacionalnega konflikta. Ta moja posebna misel je *zasnovana* v izpeljanih krokijih te knjige, čeprav v nji nisem omenjal tega posebnega problema. Presenetilo me je namreč, da sta me za tisto izraženo misel javno napadla naš najdoslednejši antiklerikalec, tukaj prisotni kolega *Tine Hribar*, in naš najtrši klerikalec med pisatelji, *Lojze Rebula*; nekoliko manj napadalno pa me je zanjo zlasal in ironiziral naš znani krščanski klasični izobraženec in urednik revije *Zaveza Justin Stanovnik*. Slednjemu sem napisal obširnejše pojasnjevalno besedilo *Osebno pismo Justinu Stanovniku o nezasebnih vprašanjih*, ki ga je v celoti objavil septembra 2004 v *Zavezi* št. 54. Omenjeno dejstvo mi le potrjuje tisto, kar že vseskozi vem, namreč: kako težko se nam je danes poglobiti v neko izvornejšo razsežnost mišljenja in s tem preseči ne le te travme naše polpretekle zgodovine tragičnega narodnega razkola in spopada, ampak tudi travme še današnjega ponavljanja tega razkola in mučnosti naše tranzicijske »demokracije« zaradi njega. Moja knjiga je – s tega vidika gledano – ne posebej hoteni poskus *sprostitve* ne le iz teh polpreteklih travm, ki niso le slovenska posebnost, ampak tudi neke možne sprostitve iz današnjega vsesplošnega strahovitega krča neovedene *izzvanosti* v nenehno stopnjevanje proizvajanja kot vsezajemajoče prakse znanosti za ceno razčlovečenja, o čemer sem prej govoril in kar je poglavitna tema mojega besedila *Nevarnost biti*. V tem je smisel omembe tega problema prav pri tej priložnosti. Žal mi na tiskovni konferenci omenjenega problema ni bilo mogoče bolj pojasniti. To pojasnilo zdaj dodajam.

Gre za načelno vprašanje: Glede na kaj je grozote medvojnega in povojnega pobijanja in zatiranja ljudi mogoče dandanes nam kvalificirati in obravnavati s kategorijami zločinstva, greha, krivde in s tem v zvezi zahtevati sodne obsodbe ter izre-

kanje kazni storilcem oz. odgovornim za tista dejanja? Ali je takšno naše ravnanje v vsakem pogledu brezpogojno *nevprašljivo* ali pa je to morda globljemu vpogledu *mišljenja zgodovine biti*, namreč vpogledu v prigodo končnice epohe zgodovine *ne-bistva* biti – torej nihilizma – v nekem oziru vendarle vprašljivo? Vprašljivo namreč, če uvidimo, da je prigoda epohe *ne-bistva* biti kot *nihilizma* tista »nadčloveška« perverzno-metafizična oblast biti, ki človeka samega najprej in predvsem *izzove* kot povsem *razpoložljivega* za svoje oblastovanje in ga tako *pooblašča* za svoje poslušno orodje v dogajanjih epohe, ki niso le »onkraj dobrega in zlega« vse velike občečloveške etične evropske tradicije, ampak tudi »onstran pameti« evropskega človeka tradicije? Ali je mogoče spričo tega vpogleda, če je mogoč, obesiti človeku in samó človeku za vrat neznosno težki kamen krivde za katero koli dogajanje te epohe in ga klicati pred sodišče ter zahtevati zanj »pravično« kazen? Ali je dopustno *antropologistično* zvesti vse dejansko dogajanje te epohe, torej vse vojne grozote in grozote pobijanja in zatiranja ljudi v vsakršnih totalitarizmih, ki so vznikali in vznikajo prav iz te epohe: gnani po skritem, neovedenem *ne-bistvu* biti? Še posebej, če pomislimo in uvidimo, da je tudi človek te epohe sam po svojem zgodovinskem nebistvu izzvan in gnan po istem *ne-bistvu* biti kot pooblaščenec perverzno-metafizične oblasti biti. Ali je za vse takšno dejansko dogajanje – in tudi še za *današnje* dogajanje mnogoterega *produktivnega uničevanja* – mogoče po taki antropologistični redukciji »ontologije« brez vsakega pomisleka okriviti zgolj človeka? Še več: Ali je mogoče uvideti, da je tudi naše državnopravno kaznovanje tako okrivljenih ljudi nekaj, k čemur nas izziva prav tista ista perverzno-metafizična oblast biti, ki je izzvala in pooblaščala nekoč svoja neovedena orodja/ljudi kot razpoložljive za vsa taka in drugačna dejanja, ki se naši navadni vsakdanjosti danes zdijo »onkraj pameti«? Ali se ne bi mi sami zdrznili nad našim lastnim »pravičnim« početjem s tistimi – tako označenimi – »krivci zločinstev«, če bi se zares *ovedeli* in jasno *uvideli*, da nas v to naše »pravičniško sojenje zločincem« neovedeno izziva prav tista *ista epohalna perverzno-metafizična oblast* biti, ki je nekoč izzvala tiste, ki jih zdaj mi po svoji »pravni državi« »pravično« kvalificiramo kot zločince?

Seveda se takoj zastavlja urgentno vprašanje: kako pa bi bilo mogoče dokazati, da gre pri obojem za *isto* perverzno-metafizično oblast? Neizogibno pa vstaja tudi drugo vprašanje: Ali naj kar opustimo kaznovanje takih »velezločincev«? Odgovor se zdi jasen. Liberalno demokratični red s pravno državo po nji lastnem kazenskem zakoniku in po obstoječem mednarodnem pravu legalno sodi in kaznuje take zločince in po svojem zakonu tudi kvalificira določena dejanja kot zločinska. In takšno početje ima v evropskem svetu dolgo, dolgo tradicijo in – v predmodernih epohah – tudi »nadčloveško« sankcijo zanj. V našem današnjem sistemu epohe pa je to zgolj še inercija brez kritja. In če je ta sistem mesto našega in tudi mojega prebivanja, katerega ustavni red *sprejemam* in s samim bivanjem v njem *pripoznavam*, potem mi v obzorju tega dejstva ni mogoče izpodbijati njegove legalitete v vsem. Vsaj načelno je tako. Torej tudi ne glede kvalificiranja po njem določenih dejanj kot

zločinstev in kaznovanja krivcev teh zločinstev. Vsak individuum tega sistema s svojim dejanskim bivanjem v njem ga dejansko *potrjuje* v celoti, čeprav je do kakih njegovih segmentov ali deviacij ostro kritičen. Toda to potrjevanje še nikakor ne pomeni, da je s tem zanj izključena možnost in dopustnost globljega in *bistvenega* mišljenja celote tega sistema iz prigode epohe *ne-bistva* biti: problema *nihilizma kot energije* vladajoče metafizične oblasti biti, ki ostajata znotraj sistema liberalne demokracije in njene pravne države povsem izmaknjena v skritost in pozabo, a vendar določata in nosita ta sistem in njegovo delovanje v celoti – brez kake višje sankcije, kot je ta oblast sama. V naši epohi je najvišja sankcija vseh zakonov in vsega prava le ta perverzno-metafizična oblast biti sama.

V zvezi s prej rečenim želim zastaviti nekaj vprašanj. Je bila v Sloveniji kadar koli po najvišjem organu državne zakonodajne oblasti sprejeta in oznanjena odločba o zločinskosti komunistične revolucije in njenega totalitarnega monopartijskega sistema, predvsem pa njegove vodilne sile: komunistične partije? Je bila kdaj od istega organa sprejeta in oznanjena *odločitev* o načelni *razločitvi* slovenske NOB in NOV kot članice mednarodne zmagovite vojne antifašistične in antinacistične koalicije od njene *zlorabe* od manjšinske skupine slovenskih komunistov za njihovo zločinsko izpeljavo komunistične revolucije, za ta namen že med okupacijo izzvane državljanske vojne in brezobzirne polastitve brezpogojne oblasti? Je bila s takšno odločitvijo obenem oznanjena *nelegitimnost* tega početja? Pa tudi to je treba jasno povedati, da *komunizem*, ki se baha s svojo priključenostjo medvojni mednarodni zmagoviti antifašistični in antinacistični koaliciji, sploh ni bil nikoli *skladen* s to koalicijo, ker je bila ta vseskozi demokratična, komunizem pa je bil po svojem principu radikalno programsko *antidemokratičen*, totalitarističen sistem, če demokracijo načelno povezujemo z evropskostjo že od konca srednjega veka naprej. In dalje: Je bila kadar koli sprejeta podobna odločitev o *razločitvi* domobranskega kolaborantskega vrha od navadnih domobrancev kot brambovcev pred komunističnim revolucionarnim nasiljem in hote izzvano državljansko vojno že med okupacijo Slovenije od nacističnih in fašističnih sil? Pri tem pa te razločitve še nikakor ne pomenijo, da gre za izenačevanje ene in druge strani nacionalnega konflikta v času okupirane Slovenije, niti za zakrivanje skupnih akcij domobranskih in okupacijskih sil.

Šele odločitev o takih razločitvah bi bila namreč državnopravna osnova za kvalificiranje medvojnega in povojnega terorja kot zločinstva, greha, krivde in možne uporabe kazenskega zakonika (slovenskega in mednarodnega) za pregon, obsodbo in kazen krivcev tega početja oz. vsaj obsodbo vrha komunistične partije. Taka odločitev o razločitvi ni bila sprejeta, čeprav bi – po liberalno demokratični državljanski vesti in zavesti – najbrž morala biti sprejeta in izpeljana. Zakaj ni bila, je splošno znano, in zato se vse do zdaj skozi vso »tranzicijo« vleče kontraproduktivni razkol in kulturni boj slovenskega ljudstva, ki se prav v zadnjem času še zaostruje, izzivajo pa ga v svojem interesu zamegljevanja dediči totalitarnega sistema. Ne moremo se rešiti nacionalnih travm preteklosti, še kar naprej nam zastrupljajo sedanjost. Po svojem osebnem državljanskem etosu, ki ga sodoloča moja partizanska družinska tradicija (oče že med vojno predsednik krajevnega odbora OF, oba brata v partizanih, vsa družina v nevarnosti hudih represalij od nemških okupacijskih oblasti na Štajerskem), sem odločno nasproten nenehnemu *zamegljevanju* prej omenjenih nujnih *razločitev*. To pa še posebej zaradi globljih vpogledov v celoto tega epohalnega problema, ki ga odkriva mišljenje zgodovine biti s knjigo *Nevarnost biti*. Njena tematika, s tega vidika gledano, prinaša neko možnost *sprostitve* travm današnjega človeka, ki jih je neovedeno deležen po prigodi epohe končnice *ne-bistva* biti kot perverzno metafizične oblasti biti in je po nji izzvan v mnogotere načine svojega *nepristnega* »pravičništva«. Saj tudi moj prej omenjeni državljanski etos naseda na neki način takemu »pravičništvu«. Kajti kdo je tisti, ki bi mogel kar preskočiti svojo epoho biti? Tudi tisti, čigar mišljenje je poslušno *možnosti* »trans-epohalnosti«, ne more ne bivati znotraj vladajoče epohe. Lahko pa se sprosti z ovedenjem.

Je bila situacija filozofov evropske zgodovine kadar koli zunaj takšne eksistenčne dileme? Spomnimo se Sokratove usmrtitve. Spomnimo se Platonove usode, ko je bil pri poskusu, da bi po svojih vpogledih v politejo uredil neko sicilsko tiranijo, prodan za sužnja. Vendar mu je bila povsem jasna usoda filozofa v obstoječi družbi. To je upodobil v svojem *filozofskem mitu o votlini* (v 7. knjigi *Politeje*). Z njim vnaprej zarisuje nemilo usodo filozofskih mislecev. Giordana Bruna so zažgali na grmadi. Spomnimo se Descartesa; ko sta ga obšla radikalni dvom in sum v vse dotedanje in obstoječe spoznanje ter ves obstoječi etični in državno-družbeni red tedanje Evrope iztekajočega se srednjega veka, se mu je nujno zastavilo vprašanje, kako naj se zdaj obnaša. Zatekel se je v Holandijo, da bi tam v miru razvil svojo novo filozofijo kot pot iz dvoma in suma v VSE k novi gotovosti resnice in biti, po kateri ga upravičeno imajo za »očeta filozofije novega veka«. Vendar si je za čas tega svojega razmišljanja postavil tri znamenita pravila, po katerih se bo v tem času ravnal v svojem takratnem okolju. Naj navedem le njegovo prvo začasno pravilo:

»Prvo je bilo, da se pokorim postavam in običajem svoje dežele ter se trdno držim vere, v kateri sem bil po božji milosti vzgojen od svoje mladosti, v vseh drugih stvareh pa da se ravnam po mnenjih, ki so bila najbolj zmerna in od vsake skrajnosti najbolj oddaljena ter splošno v rabi pri najbolj razsodnih med tistimi, s katerimi mi je bilo živeti« (*Razprava o metodi*, str. 23; paginacija po francoskem originalnem besedilu – v izdaji prevoda pri Slovenski matici 1957).

Popolnoma jasno je, da se je hotel tako izogniti radikalnemu konfliktu z vladajočim redom, ki bi se zanj lahko usodno končal. Kljub temu so ga, razen redkih izjem, napadali z vseh strani, ko jim je prišla v roke njegova nova filozofija. Kdo verjame, da je današnja liberalna demokracija Evrope – vključno s Slovenijo – za bistvenega misleca kaj manj zoprno in manj nenaklonjeno okolje kot nekdaj? Trdim, da ni prav nič manj, ampak le drugače, morda le bolj prefinjeno uničevalno, bolj zavratno, »nevidno«, perfidno: v vsej proklamirani odprtosti polno strupa in zapor zanj, pred-

vsem pa s kaznijo popolne ignorance. Toda to spada k sami *zadevi* mišljenja zgodovine biti, ki to početje prepoznava kot povsem nenaključno: kot moment *samoza-(s)tiranja* epohe perverzno-metafizične oblasti – kot *oblasti biti*, ne pa oblasti koga po antropologistični redukciji.

Ali ne bi mogli Descartesu in še drugim velikim mislecem očitati neke *dvoličnosti* obnašanja? Na eni strani so s svojim bivanjem potrjevali obstoječi državno-družbeni red, na drugi strani pa so z vso miselno zmožnostjo zasnavljali in pripravljali prihod novega sveta in človeka ter se tako dejavno zavzemali za propad obstoječega – z mnogimi protislovnimi detajli v vsem tem. Zakaj torej ne bi tudi meni bilo mogoče očitati, da po eni strani »branim zločince«, po drugi strani pa govorim o »zločinstvu«? Saj zato je Tine Hribar tudi naslovil svoj uvodnik v *Novi reviji* (št. 271–272) *Zločin brez zločincev*, v katerem je razgalil med drugim tudi neke moje misli o tem kot nevzdržne, če ne tudi zmedene. Vendar bom to poskusil pojasniti pozneje, zdaj pa nadaljujem s prejšnjo temo.

Naj rečem: nič *bistvenega* se ne bi zgodilo, tudi če bi bila prej omenjena odločitev o razločitvi sprejeta in izpeljana, in nič *bistvenega* se ni zgodilo, ker ni bila izpeljana. Le lažje bi nam bilo prenašati sistem liberalne demokracije kot še vedno neke objektivacije perverzno-metafizične oblasti biti. S tem je obenem rečeno, da je vsa današnja gonja okoli te nerazločitve in »nesprave« pravzaprav *nebistvena*, ravno če dojamemo *bistvo* najvišje nevarnosti biti. Kot nebistvena zavaja proč od *bistvenega*, ga potlačuje in zastira. V »naši pravici« se namreč nam neovedeno podaljšuje tista *ista perverzno-metafizična oblast biti*, ki je izzvala tudi tisto morijo, zatiranje, razkol slovenskega ljudstva in tudi drugih ljudstev, a se nam kot taka odteguje v skritost in pozabo ter danes spet izziva »našo pravico« in naš »kulturni boj«. Je torej ovira vpogledu, da je naša taka »za-vestnost« sama že *nepristna* in kot taka izzvana po neovedenem nihilizmu te *oblasti* biti kot *bistvu* najvišje nevarnosti, ki nam jo je prestati. Vse govoričenje o spravi v megli hotene zamegljenosti tistih *razločitev* je zato nenehno obujanje »kulturnega boja«, ki ima funkcijo spuščanja čim več megle – je pa *povsem nebistveno*. Včasih se mi zazdi to izzvano bojevanje kot povsem nebistveni strupeni viharji v mali politični kahli naše ljube Slovenije. Vendar ne le Slovenije: poglejmo si s tega vidika nacije EZ in videli bomo le različne načine *istega*: nesprošščenost ujetosti v preteklost in nebistveno »pravičništvo«. Vendar v drugih evropskih državah je to danes že *poleženo*, v Sloveniji pa se »kulturni boj« kar naprej podžiga. Pri nas pač nihilizem še vedno igra na stare karte.

Toda nepristnosti v epohi nihilizma se očitno ne zavedamo, zato nam misli, ki jih tu izražam, zbujajo osuplost, zbeganost, prepadenost in silovito zavračanje. To je situacija, ki je podobna reakciji analiziranca v psihoanalizi pri odkritju njegovih potlačenih travmatičnih dejanj ali »doživetij«. Toda to je zgolj analogija, neprenosljiva na odkrivanje prigode epohe zgodovine nihilizma, nevarnosti, njenega bistva.

Vsekakor nam je na prvi pogled nesprejemljiva trditev oz. sploh možnost, da bi bile naše današnje evropske »najvišje vrednote«, namreč sistem liberalne demokracije in njene pravne države kakor tudi sovisno mednarodno pravo in njegova sodišča, postavljene po tisti perverzno-metafizični *isti* oblasti biti kakor totalitarni sistemi fašizma, nacizma, komunizma ipd. Pa vendar: ali ne vlada v vseh omenjenih isti *krátos* (oblast), ki se oglaša prav iz besede »demokracija«, po obeh svojih komponentah grške? »Demokracija« že kot beseda sugerira misel, da je oblast ljudstvo oz. da »ima« ljudstvo oblast. Morda je kdaj kje bilo tako, v naši epohi pa zagotovo ni tako, saj je za bistveno mišljenje očitno, da je vladajoča metafizična oblast biti naše epohe (torej tak vidik prigode *ne-bistva* biti) tista, ki dejansko *ima* ljudstvo kot razpoložljivo za vse svoje izpostave in spletke zase produktivnih sistemov in individuov. Tako da je za nas danes »demokracija« kot »oblast ljudstva« po *zvijači* perverzno-metafizične oblasti biti izzvana nepristna misel, vera, sugestija, in je kot taka *neovedeno zlagana*. Pa tudi tista navadna »ljudska vera«, po kateri »ni demokracije«, ker imajo oblast v rokah vsakršni oblastniki, je povsem nepristna, torej neovedeno zlagana. V naši epohi ni človeka, ki bi *imel* oblast. Oblastniki nimajo oblasti, ampak ima ona njih kot izzvane razpoložljive pooblaščence brez svobode svojega delovanja po njenem ukazu, ki dejansko povsem *nesvobodno* izpolnjujejo zahteve skrite oblasti biti v veri, da delajo v imenu in za dobro ljudstva, človeka in samih sebe. Kdor ni seznanjen z znamenito Heglovo mislijo o *zvijači* absolutnega duha ali *zvijači* uma ali *zvijači* absolutne ideje, naj se o tem pouči, da ne bo nasedal takim videzom. Še neizmerno hujša in še bolj skrita pa je *zvijača* v *brezdušnost* pervertiranega duha: prigode epohe *ne-bistva* biti kot *nihilizma*, ki se skriva tako, da današnjemu človeku prakse znanosti pervertira vso njegovo zavestnost in intelektualnost v *nepristni, neovedeno zlagani*. Vem, da mora takšno mišljenje danes prav zaradi omenjene zvijače nujno trpeti silovito zavračanje; še posebej misel, da je v totalitarnih sistemih prav tako kakor v sistemih liberalne demokracije in pravne države ter njunih najvišjih vrednotah na delu *ista* perverzno-metafizična oblast biti, katere energija da je nihilizem. Takšno »zvajanje vsega na isto« se dandanes vsepovsod s kar največjo javno samoumevnostjo silovito zavrača kot povsem zgrešeno, kot nedopusten fundamentalizem, če ne celo kot norost, zaradi katere naj bi take norce zaprli v norišnice. Toda ta odziv sam je, spoštovani gospodje, ravno simptomatičen. Mišljenje zgodovine biti ni takšen fundamentalizem (o tem glej v tretjem krokiju, razdelek 9, *Postmodernizem*). Ob tem se spominjam Nietzschejeve misli iz *Zaratustre* (Uvodni govor, št. 5): »Vsakdo hoče enako, vsakdo je enak: kdor čuti drugače, gre prostovoljno v norišnico.« Mar nismo tisti, ki danes »čutimo drugače«, dejansko v »norišnici« (čeprav ne po Nietzschejevo, saj on je bil »hudoben parodist«,[2] *zaničevalec* vsega obstoječega, kakor pravi na istem mestu!)? Saj se, s te strani gledano, lahko zazdi, da je današnji svet skrite najvišje nevarnosti zares kakor nekakšna »norišnica«, ki je njeni ljudje sploh ne zaznavajo, čeprav jo bivajo. (Primer za to

[2] Kdor želi, naj o tem prebere mojo spremno študijo k prevodu Nietzschejeve knjige *Vesela znanost*, ki je ravnokar izšla pri Slovenski matici.

»dozdevnost«: Jančarjeva izvrstna dramska igra *Veliki briljantni valček*, ob izvedbi katere sem v *Novi reviji* (št. 48–49, 50–51, 52–53 leta 1986) objavil obširno in grozljivo študijo, ki je zgrozila samega avtorja te drame.)

Zdaj pa moram že prekiniti ta razglabljanja, saj se zdi, da se z njimi le izmikam svojemu jasnemu odgovoru na prej zastavljeno jasno vprašanje: Glede na kaj je grozote medvojnega in povojnega pobijanja in zatiranja ljudi (in tudi vsakršne grozote današnjega globaliziranega evropskega sveta) mogoče dandanes kvalificirati in obravnavati s kategorijami zločinstva, greha, krivde ter zahtevati sodne postopke in kaznovanje storilcev oz. odgovornih za takšna dejanja? In kdaj oz. kako se je mogoče *sprostiti* ožine takšne »pravičnosti« kakor tudi ožine zamegljevanja tistih razločitev, ki sem jih omenil prej? Je to človeku sploh mogoče oz. dopustno? Ali ne bi tedaj obvisela v zraku tudi znamenita mednarodna sodišča, kakršni sta razvpiti nekdanje *nürnberško* in današnje *haaško*? Če bi si kdo drznil izustiti načelno vprašanje o takih ustanovah, bo v hipu izpostavljen nevarnosti javnega »linča« kot »zagovornik« tistih velezločincev, ki jim ti sodišči sodita. Od kod taka »pravičniška ihta«? Pa vendar: ali ni zadnja sila ustanovitve tistih sodišč ravno vsemu vladajoča, v skritost izmaknjena *perverzno-metafizična oblast biti*? Je to človeku sploh mogoče oz. dopustno? Nekaj malega sem bil tiste ihte deležen tudi sam od omenjenih treh slovenskih razumnikov, ignorance pa veliko. Toda odgovor na zastavljeno vprašanje je mogoč le z odkritjem *bistva* skrite perverzno-metafizične oblasti biti povsem brez ozira na vse strankarske spopade in trenja in brez ozira na vso današnjo nepristno *pojavnjeno* zavestnost in intelektualnost navadnega razumevanja oblasti. Odkrivanje bistva te skrite oblasti biti pa je sámo le ena možna pot odkrivanja prigode epohe *ne-bistva* biti po *obratu* njegovega samoza(s)tiranja v odkrivanje njega kot takega.

Nekaj navrženih potez perverzno-metafizične oblasti biti

Oblast kot vidik prigode epohe končnice *ne-bistva* biti je perverzno-metafizična, torej nihilistična in antimetafizična. Je prigoda epohe tistega odnosa *istosti* ali sredine/vmesnosti, kjer si in po čemer si sopripadata človek in bit. To *isto* tega odnosa je le drugi vidik tistega, kar imenujem najvišja nevarnost. Zato je očitno *nevarnost* biti *isto*, kar *oblast* biti; in *oblast* biti je *isto*, kar *samoza(s)tirajoči izziv*; in ta spet *isto* kot *nihilizem* – ničevost biti. To so vidiki strukture ene in iste prigode končnice epohe *ne-bistva* biti. Vsem tem vidikom istega pa je lastno takšno vladanje, ki se sámo izmika in odteguje v skritost in pozabo, torej silovito *samoza(s)tiranje*. Zato ostajajo današnjemu evropskemu – globaliziranemu – Evropejcu kot človeku vsezajemajoče prakse znanosti nezaznavni, neizkušeni, nemišljeni, čeprav si zvijačno-skrito prisvajajo tega človeka kot vseskozi razpoložljivega v razpoložljivosti in zato obrezbistvenega, v nevarnosti razčlovečenja. Sedaj bom v obrisu, z nizom vprašanj v obliki

trditev ali stavkov, nametanih kot kup surovih opek in kamnov, iz katerih bi bilo mogoče kaj zgraditi in/ali izklesati, poskusno odkrival le to skrito *oblast* biti.

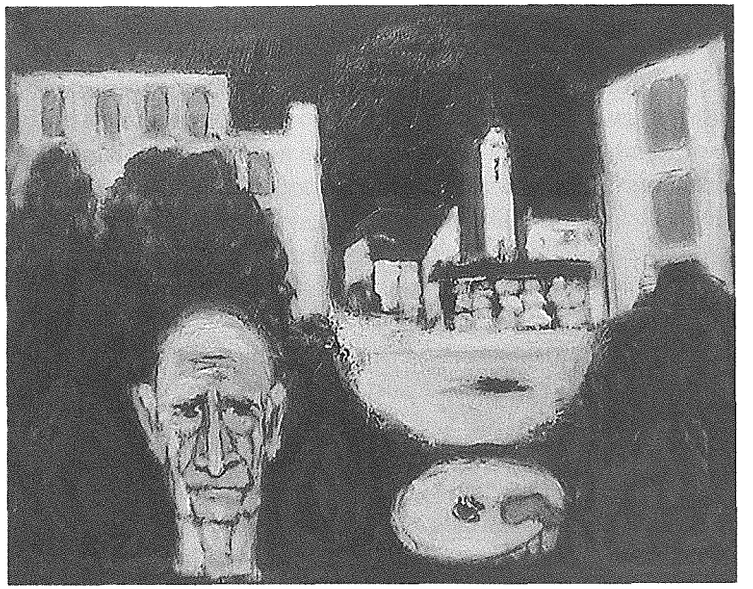
Najprej o tisti prigodi epohe odnosa *istosti* kot *sredine* epohalnega načina sopripadnosti *nebistva človeka in ne-bistva biti* v tem posebnem vidiku, namreč *oblasti* biti. Ta odnos istosti ali sredina ni kaj statičnega, ampak se godi kot nenehni epohalni prvinski proces človekove izzvane in neovedene *identifikacije* z oblastjo biti po nji sami kot izzivalki tega procesa. Taka *identifikacija* človeka z oblastjo biti se godi vsakodnevno na brezštevilno mnogotere načine dejavnosti človeka te epohe. Godi se kot primarna in sekundarna socializacija otroka, kot šola vseh vrst in stopenj od osnovne do akademske, s katero koli prakso znanosti, strokami, obrtmi, podjetništvom, prometom in njegovim sistemom, z gospodarsko, politično, družbeno, kulturno, upravno, informacijsko kibernetično, ekološko dejavnostjo; dalje z mediji in vsakodnevnim informiranjem, z vsakršnimi organizacijami, strankami, ustanovami, združenji, službami, športi vseh vrst in vsemi snobizmi, sistemi zdravstvenega varstva in prakse, trgom, potrošništvom, rekreacijsko »industrijo«, zabavništvom, obrambno-vojaškimi sistemi in dejavnostmi, vojno in mirovništvom, državo, liberalno demokracijo vseh načinov, totalitarizmi vseh vrst, družino in samoreprodukcijo ljudi, z vsakršnimi gibanji, ideologijami, religijami v njihovih organizacijskih oblikah – skratka z vsem *znotrajepohalnim* dogajanjem. Pestrost in mnogoterost tega je neznanska, nepregledna, še bolj pa so mnogoteri načini, po katerih se posamezniki »vključujejo« v te dejavnosti, kar vse se javno propagira kot človekova svobodna izbira katere si bodi brezštevilnih možnosti po vsakogaršnjih zmožnostih, nagibih, željah, nadarjenostih, veseljih, naključjih itd. Nikjer ni pri tem videti kake vnanje prisile. Vse in vsako se javno prezentira kot svetovna izložba »neomejenih možnosti svobode izbire«. Vsak posameznik se po zagotovljeni »človekovi pravici/svoboščini« svobodno odloči za tisto, kar mu »najbolj leži«, od česar si obeta največjo dobrobit, zadovoljstvo, veselje, uspešnost ipd. A vendar: za nekaj pa se MORA odločiti – ali pa ga »odločijo« drugi. Od kod neki prihaja ta čudni MORA, ta neogibna sila in nuja? Moja pot k odgovoru ne pelje po znanih in navadnih razlagah.

Mar ne skriva vsa tista svoboda »neomejenih možnosti« ravno *nesvobodo*, brezpogojni ukaz *oblasti* biti? V vsej tisti svobodi »neomejenih možnosti« današnjega človeka se skriva tisto dozdevno najsamoumevnejše vsega samoumevnega, tisto najnevprašljivejše, najneznatnejše, nobene pozornosti zbujajoče, kakor brez vsake teže in pomena: namreč da vsakdo pri svojem svobodnem, skrivaj primoranem početju pač JE. Toda čemu tako dramatično izpostavljati zdaj tisti prazni JE? Zato, ker *mišljenje zgodovine biti* odkrije na tem dozdevno praznem JE ali SEM vsakega posameznika ravno tisto v skritost in pozabo izmaknjeno prigodo epohe *ne-bistva* biti, torej skrito *oblast* biti in njen brezpogojni MORAŠ, torej prisilo, nesvobodo vsakega, ki postavlja na laž tisto mamljivo »svobodo neomejenih možnosti« in ki zadeva vsakega kot najvišja *nevarnost* biti: grožnja razčlovečenja. Kajti vse neizmerno pestro in raznoliko svobode »neomejenih možnosti« reducira ta *oblast* biti na eno

sámo, monotono, skrajno pusto *razpoložljivo v razpoložljivosti* kot *biti-za-drugo*, namreč za *oblast* biti sámo. Tisti neznatni prazni JE vsakega skriva v sebi epoho *ničevosti* biti, torej *nihilizem* kot energijo *oblasti biti* – kot *biti-po-sebi-in-za-sebe*. Tisti JE/SEM ima skriti značaj nekega *smisla* ali *bistva* biti, namreč ravno prigodo epohe končnice *ne-bistva* biti kot *oblasti* biti, saj to *ne-bistvo* je *oblast*.

Rečeno kaže, da je tista neovedena *identifikacija* brezbistvenega človeka in oblasti biti zvijačno, z nešteto obeti in mamili izzvana po sami *oblasti* biti; in da so tudi vse tiste »neomejene možnosti« že izpostave, mreže, pasti, mamila, trnki tiste *identifikacije* človeka z oblastjo biti, vendar temu človeku vseskozi izmaknjeno v skritost in pozabo, v neovedenost, čeprav se to godi neposredno z njim samim. Taka izzvana *identifikacija* človeka z oblastjo biti oblastno *prevrednoti* človekovo pamet, um, znanost, voljo, razsodnost, vso duševnost in obrezosebljeno »osebnost« kot razpoložljive za oblastovanje oblasti biti: jih *pooblasti* za izvajanje brezkrajnega kroženja procesa ohranjanja in večanja same oblasti biti. Tako se odkrije, da nima človek oblasti, ampak ima ona njega že kot sprevrženega v svoje razpoložljivo orodje in material. Oblast biti nujno zahteva in zato izzove/proizvaja sebi primernega človeka, ki ga *pooblašča* za svoje spletke in dejavnosti »onstran dobrega in zlega«. Oblast biti kot epoha končnice *ne-bistva* biti rabi, zahteva in si izzove človeka visoko razvitega uma, brezobzirne poslušnosti za njene ukaze in zmožnosti vsakršne prakse znanosti. Ne mara zabiteža in nezmožneža, povsem pa izključuje misleca.

Oblast biti te epohe je *ista* v vseh svojih epohalnih empiričnih sistemskih tvorbah: bodi v fašističnih, nacističnih, komunističnih – sploh totalitarnih – sistemih, kakor tudi v sistemih liberalnih demokracij in pravnih držav. Popolnoma nebistveno je, katere politične stranke so »na oblasti« in katere v opoziciji, nujno je le za empirične demokratične sistemske tvorbe perverzno-metafizične oblasti biti, da se »stranke na oblasti« redno menjujejo. Pravna država, liberalna demokracija s svojimi izvršno, zakonodajno in sodno vejo oblasti (nekateri dodajajo še informirano državljansko skupnost kot četrto vejo oblasti), se od totalitarizmov razlikuje le po tem, da *bolje ustreza bistvu oblasti biti*, da si oblast z njo zagotavlja brezkrajnost svojega oblastovanja, kjer vlada po visoki znanosti, sistemski organizaciji, informatiki in z vsakršnim zvijačnim zmamljanjem ljudi za njeno oblastovanje po vseh teh in še drugih po nji prevrednotenih vrednotah kot po nji postavljenih pogojih možnosti nje same. V totalitarnem sistemu pa ni tako zagotovljena njena *brezkrajnost*, ker se godi surovo, »nekulturno«, »necivilizirano«, predirektno in torej posredovano tako, da si spodkoplje lastne pogoje možnosti sebe: je torej premalo zvijačna in prikrita, zato prenaglo uniči sama sebe. Toda kljub temu je v obeh tipih sistemov dejavna epohalno *ista* oblast biti in je po nihilizmu kot svoji energiji neogibno proizvajalno uničevalna do vsega in obenem v perspektivi tudi samouničevalna. (Energija tu ni mišljena niti psihološko niti antropološko, niti politično, niti razredno, niti fizikalno, ampak iz dalj-nega odmeva tistega, kar je Aristotel mislil z besedami *enérgeia* in tudi *entelécheia*.)

ŠTEPANJA VAS, 2004

Oblast biti se v svojih sistemskih objektivacijah ne rangira po nomenklaturah tistih sistemov (naj bodo kakršni koli že: politični, gospodarski, akademski, kulturni itd.), ampak le po *stopnji identifikacije* ljudi teh sistemov z njo, torej po njihovi *pooblaščenosti* za izvajanje njenih ciljev. Šele po tem se rangirajo v vsakršne nomenklature organiziranih empiričnih sistemov. Torej po ustreznosti takega človeka za rabo pri pooblaščenosti za vsa možna dejanja povsem »onkraj dobrega in zlega« vse tradicijske občečloveške moralitete. Pravna država, pravičnost ipd. so v zadnji instanci postavke oblasti biti in zato nad seboj nimajo nobene višje, nadoblastne sankcije/posvetitve. Njihova najvišja sankcija je zdaj edinole perverzno-metafizična oblast biti: ne božja, ne absolutnega duha kot resnice biti, ne človeka, človeštva ali kakih posebnih človeških skupin: razredov, nacij, ideologij, religij ipd. Za vsem takim se skriva *oblast* biti kot njihova postavljavka. Oblast biti je absolutno brez nasebne resnice in pravice, ker je resnično in pravično le tisto, kar ustreza nji sámi in je kot táko kvalificirano po nji sami. Zato je oblast biti onstran zločinstva, saj je ona zdaj edina zadnja instanca takega kvalificiranja po svojih pooblaščencih. Obenem pa se dejanja množičnega odstranjevanja neki oblasti odvečnih množic ljudi nikoli ne kvalificirajo po njenih pooblaščenih potentatih kot »morjenje nedolžnih ljudi«, ampak se vedno »dokaže«, da gre za »pravično kazen zločincev«, v kar po oblasti biti pooblaščeni potentati čvrsto verjamejo in to nepopustljivo zagovarjajo.

Oblast biti je tista, ki po svojih – z njo identificiranih – pooblaščencih postavlja zakone in je tako vseskozi *nad zakonom*. Slišali smo že: v državi je nad zakonodajalcem in vrhovnim razlagalcem zakonov samo še »modro nebo«, torej nič nihilizma. Noben zakon te epohe ne more biti nad oblastjo biti kot mera njenega oblastovanja. Pravijo, da je ob skrajni zaostritvi neposredne nevarnosti medblokovske atomske vojne v času sovjetskega postavljanja raketnih izstrelišč na Kubi v zadnjem trenutku zmagala pamet. Seveda, toda pozabljajo, da je bila to pamet same *oblasti* biti, objektivirane v njenih *odločujočih pooblaščencih*. To pa le iz nuje, da bi si zagotovila možnost svojega brezkrajnega oblastovanja, ne pa iz kake ljubezni do človeštva, življenja, narave ipd. Edina in zadnja instanca pravičnosti je perverzno-metafizična oblast biti; in ta pravičnost je »onstran dobrega in zlega«, je imoralna: je tako prevrednotena vrednota v celoti prevrednotenja vseh vrednot po nihilistični *oblasti* biti. Zato zakoni in sploh vse vrednote v tej epohi niso postavljeni po meri človeka, človeštva (ali razreda, nacije ipd.), ampak vseskozi po meri nihilistične oblasti biti z dejavnostjo njenih izzvanih pooblaščencev. Človek in človeštvo sta za perverzno-metafizično oblast biti prvi in najuporabnejši razpoložljivi *material in resurs* objektivacije in organizacije njenih dinamično produktivnih sistemov oblasti; in s tem materialom se ravna kot z vsakim materialom: če je odveč ali napoti, se ga pač odstrani. In to je *pravičnost* oblasti biti, tega skritega perverznega metafizikuma. Vse stvari – svet – človek, človeštvo, zakoni, državne ustanove do zadnjega občinskega urada, liberalne demokracije, vlade, zakonodajna telesa, sodne ustanove, tožilstva, kakor tudi vse državljanke in državljani z vsemi prevrednotenimi vrednotami vred –

vse to je *snov* (*hýle*) tiste *forme*, ki je *oblast* biti same (njen daljni odmev je danes tisto, kar imenujejo temeljne besede *idea*, *ousia*, *enérgeia*, *entelécheia*, *protai archai kai aitiai* in še mnoge iz velike filozofske metafizike).

Oblast biti ne trpi nobene druge oblasti. Zato so vse njene razpoložljive objektivacije npr. v parlamentarnih in (še) zunajparlamentarnih strankah kot formacije oblasti nujno v nenehnem medsebojnem brezmilostnem boju in spopadu »na življenje in smrt«, ki jih pred fizičnim medsebojnim iztrebljanjem varuje *oblast* biti same s svojim visoko razvitim umom in primernimi znanostmi. Ta medsebojni spopad empiričnih organizacij oblasti je zasnovan na metafizični postavitvi odnosa metafizične oblasti biti do sebe same kot *druge*. To je bistvo vse in vsake konkurence. Kajti um ima v tej epohi značaj posebnega momenta same oblasti biti in kot tak sam pripada tej oblasti. Zato um ni v ničemer od oblasti biti neodvisna instanca. To pomeni, da je vse tako imenovano strokovnjaštvo strokovnjakov na polju političnih objektivacij oblasti biti, kot da so neodvisni od politike in političnega strankarstva, zgolj laž zamegljevanja njihove vpetosti v konkurenco ali spopad strankarstva z vsemi svojimi teorijami, analizami, raziskavami. Isto velja za vse množične komunikacijske medije kot medije. Medij bo ostal medij – sistem prikrivanja in zamegljevanja bistvenega in proizvajanja nepristne, neovedeno zlagane miselnosti. Zato je ves današnji rompompom o »neodvisnosti medijev« povsem nebistven. Medij bo kot medij razpoložljiv v službi objektivacij oblasti biti. Zato vsaka sistemska objektivacija oblasti biti *mora* hoteti »kontrolirati medije«. Zato tak spopad »za medije«. Toda kaj to sploh še pomeni, če je medij kot medij izzvan od perverzno-metafizične oblasti biti kot povsem razpoložljiv zanjo tako, da *in-formira* ljudi – jim vsakodnevno *konstruira »realiteto«* – in jih tako mobilizira v razpoložljivo zanjo ter obenem služi *samoza(s)tirajočemu* bistvu te oblasti biti? Če to uvidimo, prepoznamo tudi vnanji »spopad za vpliv na medije« kot zmeraj že zaostajajoč in zato *nebistven*, čeprav je v empirični konkurenci njenih izpostav nujen. Jasno je bilo namreč rečeno (Marx in Nietzsche), da je um, torej inteligenca, le razpoložljivo sredstvo oblasti v katerem koli njenem izkazovanju. Nihilizem kot energija oblasti biti je visoko umna/intelektualna prigoda epohe, vendar nujno brez bistvenega mišljenja.

Perverzno-metafizična oblast biti ni določena po nobeni ideologiji ali kakšnem svetovnem nazoru. Vsaka ideologija kot ideologija in vsak svetovni nazor sta v celoti izzvana in postavljena od te oblasti biti same kot njeno razpoložljivo sredstvo. Skratka, nobena ideologija in noben svetovni nazor nista niti nad oblastjo biti niti neodvisna od nje niti njeno vodilo, ampak vseskozi le po nji postavljeno, nji razpoložljivo sredstvo njenih takšnih ali drugačnih empiričnih sistemskih objektivacij. Zato je povsem nesmiselno govoričenje, ki »razlaga« dejanja sistemov oblasti biti iz ideologij ali svetovnih nazorov.

Torej: v tej epohi ni mogoča kaka od oblasti neodvisna instanca določanja ali kvalificiranja kakih dejanj kot zločinstva, zločina, greha, krivde, pravične sodbe in kazni storilcev ali ukazovalcev takih dejanj. Papeški moralni apeli so sami izraz vrha

Cerkve kot neke sistemske objektivacije perverzno-metafizične oblasti biti. Kdor si hoče tu delati utvare, ga od tega ni mogoče odvračati; toda bistvenemu mislecu to ni dopuščeno. Domneva take nadoblastne kvalifikacije kakih dejanj je izraz nepristne zavesti neovedenih akterjev, ki so že prisvojeni pooblaščenci oblasti biti po svoji izzvani identifikaciji z njo in zato zamegljujejo s tem svojo takšno vlogo. Toda prav kot takó nji razpoložljivi so zato tudi vsak trenutek od nje zavrgljivi, degradirani, izvrženi, zasramovani in lahko tudi likvidirani. To pa povsem v odvisnosti od narave ali načina vsakokratne empirične organizacije oblasti. Oblast biti plačuje svoje izzvane posvojence in pooblaščence – identificirane z njo v visokih nomenklaturah njenih empiričnih objektivacij – s skrajno vprašljivo in nevarno, čeprav nad vse želeno slavo, prilizovanjem, gosposko/elitniško scenerijo ugleda in veljave, ki pa se zelo naglo lahko sprevrže v nasprotje. Ves nenehni siloviti »boj za oblast« ni človekova igra, ampak zvijačna igra same oblasti biti z njenimi, v identifikacijo z njo izzvanimi razpoložljivimi polaščenci in pooblaščenci.

Nič v tej epohi se ne dogaja zunaj horizonta perverzno-metafizične oblasti biti in neodvisno od nje, ampak zmeraj in vseskozi pod že katero njeno izpostavo. In vendar ostaja ta perverzno-metafizična oblast biti povsem odtegnjena v skritost in pozabo, zato nedojemljiva današnjemu evropskemu človeku vsezajemajoče prakse znanosti. To pa vključno z današnjimi intelektualci, akademskimi »filozofi«, socialnimi znanstveniki, humanisti, ekonomskimi znanstveniki itd. To je neogibno zato, ker je že vprašanje o metafizičnem bistvu/smislu biti nujno *izključeno* iz horizonta znanosti kot psevdovprašanje. To pomeni, da tudi ves tu navrženi premislek o perverzno-metafizični oblasti biti kot vidiku prigode epohe *ne-bistva* biti mora pasti na nekaj, kar te znanosti nujno morajo črtati, izključiti iz svojega polja, saj česa takega ne morejo ne verificirati ne falsificirati in tudi ne resno upoštevati. Toda taka drža današnje znanosti zavrže s tem vso veliko filozofijo in tudi mišljenje zgodovine biti kot nekaj zanjo povsem neobveznega. Za politologe in sociologe ter druge teoretike je moja tu navržena misel oblasti biti lahko le nemogoča izmišljija. Toda prav to spada že v strukturo zadeve mojega mišljenja in je somišljeno z njo. Taka drža današnjega človeka prakse znanosti je namreč le moment tistega *samoza(s)tiranja* perverzno-metafizične oblasti biti: je način zastiranja in potlačenja v pozabo ravno tistega, kar nosi, zahteva, izziva vso prakso znanosti, prakso politike, gospodarstva itd. Edinstvena nujna naloga »mojega« mišljenja zgodovine biti pa je danes prav *odkrivanje* tega po sebi *skritega* in še *potlačenega*. Pri tem si nikakor ne domišljam, da je moja ubeseditev brez vsake zablode ali zmote ali nezadostnosti. Je zmeraj tvegani poskus razviti nekaj vprašanj o skrajno vprašljivi izmikajoči se zadevi: prigodi epohe nihilizma – *ne-bistva* biti, *nevarnosti* biti, samopooblaščene *oblasti* biti! Poskus, ki mora prepotovati vso zgodovino velike filozofije in zato nikakor ne govori »na pamet«.

Nekatere »moje trditve« so takšne, da pri prvem in površnem srečanju s sabo zlahka zbudijo ogorčenje predvsem pri prepričanih demokratih in politoloških

strokovnjakih. Vzemimo za primer tale prej zapisana stavka: Oblast biti te epohe je *ista* v vseh svojih epohalnih empiričnih sistemskih tvorbah: bodi v fašističnih, nacističnih, komunističnih – sploh totalitarnih – sistemih kakor tudi v sistemih liberalnih demokracij in pravnih držav. Popolnoma *nebistveno* je, katere politične stranke so »na oblasti« in katere v opoziciji. Za liberalne demokratične sistemske tvorbe perverzno-metafizične oblasti biti je nujno le, da se »stranke na oblasti« redno menjujejo.

Vsakdo, ki je danes povprečno razgledan in spremlja dogajanja po svetu, bo zlahka »ustrelil« avtorja takih »nesmislov« s puščicami norec ali zmešanec ali pokvarjenec ali pa z zmesjo vseh takih »kvalitet«, saj vendar vsakemu očitno enači povsem različne stvari. To mi je razumljivo, védenje o tem spada k zadevi »mojega« mišljenja zgodovine biti. Toda če mi reče nekdo, ki se ima za filozofa, ker ima za to pač akademsko diplomo, če mi tak reče, da enačim liberalno demokracijo in totalitarizem, je očitno le to, da je prespal ali »prešprical« pouk o bistveni možnosti vse velike filozofije kot filozofije oz. filozofske metafizike z njenim prevratom in koncem vred. Kajti filozofija je možna edinole na temeljnem vpogledu, da je *eno-isto* pri vsem in vsakem brezštevilnem in raznolikem tisto nosilno, določujoče, omogočajoče, vladajoče. Vsa velika filozofska metafizika – s svojim končnim prevratom/perverzijo vred – temelji na tem, da *eno-isto* vlada vsemu številnemu različnemu, neenakemu in neizenačljivemu. Toda po koncu filozofske metafizike danes edino nujno mišljenje zgodovine biti misli to vladajoče *eno-isto* vsega neenakega zmeraj kot neko enkratno končno prigodo *bistva/resnice* biti (in današnjost kot končnico epohe *perverzne* metafizike odkriva v *ne-bistvu* biti kot *oblasti* biti). Na omenjenem temelju je Platon prvič zasnoval *filozofijo* proti sofistiki in utemeljil z njo vso znanost mnogoterega neenakega. Prisluhnimo zdaj izrekom arhajskega misleca *Heraklita*:

Treba je držati se občega/skupnega (*xynô*). Čeprav je beseda biti obče/skupno, živijo ta mnogi, kakor da imajo zasebno/idiotsko pamet. (B 2)

Saj eno/zedinjujoče pred vsem izberejo plemeniti – to je večna slava smrtnikov. Ta mnogim pa je le do sitosti kakor govedu. (B 29)

Eno/zedinjujoče, edino modro, se ne da in se le da imenovati z imenom Zevsa. (B 32)

Saj eno/zedinjujoče je modro sámo, ki pristojno vlada in upravlja vse skozi vsako. (B 41)

Toda ne gre za Platona niti za filozofe niti za Heraklita: gre za vprašanje, ali je danes sploh še dopustno in mogoče mišljenje *ne-bistva* biti kot *oblasti* biti in najvišje nevarnosti biti ali pa nam bosta praksa znanosti in liberalna demokracija to možnost zatrli s svojimi »človekovimi pravicami«? Kajti v naši epohi o pravici in nepravici v

zadnji instanci odloča perverzno-metafizična oblast biti kot skrita oblastujoča graditeljica tudi sistemov liberalnih demokracij. Kot taka dopušča filozofijo kot zgolj še neki bolj ali manj nepotreben okras »kulture«.

Toda trditev, da so totalitarizmi in liberalne demokracije po svojem epohalnem metafizično-perverznem *ne-bistvu* biti kot oblasti biti *isti*, nikakor ni enačenje teh neizenačljivih empiričnih sistemov – in tudi ne vsega drugega nezamenljivo neenakega; in to tudi ni »moj« fundamentalizem. To opozorilo mora tu zadoščati pametnemu človeku kot varovalka pred prenagljenimi obsodbami nečesa, kar dandanes navadno ni razumljivo, ker se izmika v skritost in pozabo, čeprav se godi vsem na očeh.

Povsem osebno stališče/ethos mojega prebivanja v današnjem svetu epohe ne-bistva biti

Predvsem ne morem, nočem, ne smem igrati vloge nekakšne obče zavezujoče instance nacionalne resnice in pravice glede odnosa do naše polpreteklosti ali česar koli drugega. Ne smem zdaj izrekati sodb in vrednotenj kot obče veljavnih, obveznih za vse državljanke in državljane države Slovenije ali celo nacije. Nimam ne splošno veljavnih receptur obnašanja in razmišljanja za vse ljudi in ne smem nastopati na javni sceni, kakor da jih imam – kakor kak oče nacije. Mišljenje zgodovine biti me po svoji zadevi *osamlja*, je samotna, povsem osebna pot mišljenja, na kateri mi vznikajo pretežka vprašanja, ki jih razvijam kot vprašanja, in s poskusnimi odgovori brez zagotovljene dokončne védnosti. Zadeva mišljenja biti zahteva mene samega kot poslušno odprtega nji sami in obenem zahteva mojo osebno od-ločitev, moj od-skok od kakršne koli identifikacije s čimer koli znotrajepohalnim. Zahteva torej moje nevmešavanje v dnevne probleme, sodbe in vrednotenje današnjega intraepohalnega bivanja drugih ljudi, družbe, države, kulture itd. z njihovo zavestnostjo vred. Zahteva torej mojo *sprostitev* iz vsake ujetosti v intraepohalno bivanje, čeprav vseskozi bivam/prestajam to epoho: torej ne da zgolj »tičim v nji«, ampak da ji grem do izvorišča in počela, ki se bistveno tičeta mene samega. V tem je nekakšna moja in samo moja *izjemna in povsem samosvoja* podvojenost, da mi je bivati *intraepohalno* in misliti *transepohalno*, torej iz nekega obrata kot obeta možnosti drugačne prihodnosti, obenem pa vedeti, da je prigoda tudi te epohe – v vsej svoji perverziji – *dar* biti. Kako to dvoje držim skupaj, je vsak dan znova moja uganka, ki mi jo je zadano vsak dan sproti reševati – brez obče recepture in zato ne zmeraj posrečeno.

In zdaj sem kot tak – gol in bos – pred svojim začetnim problemom. Kako ob vpogledu v temeljne gonilne strukture epohe lahko govorim o kakem delovanju ljudi kot zločinstvu, zločinu, grehu, krivdi, pravični obsodbi in kazni tako delujočih ljudi? Kako, ko pa uvidevam, da prav tem kategorijam (kakor vsem prevrednotenim

vrednotam) določa njihov smisel in značaj zmeraj že neka empirična izpostava perverzno-metafizične oblasti biti za »pravično« kaznovanje tistih dejanj, ki jih ona sama po svojih pooblaščencih kvalificira kot zločinstva? Táko izpostavo prepoznavam npr. v sistemu liberalne demokracije in pravne države in njenih pooblaščencih. Tej nasprotna izpostava te iste oblasti pa – kakor očitno vidim – vztrajno kvalificira tiste pomore ljudi med vojno in po nji kot pravično kazen zločincev – »narodnih izdajalcev«. Noben voditelj npr. Zveze borcev NOB ne bo sprejel misli, da tisti pomorjeni niso bili kaznovani za svoje zločinstvo, ne da bi pri tem vedel, da govori tako kot prisvojeni razpoložljivi pooblaščenec epohalne perverzno-metafizične oblasti biti.

Toda kaj lahko v tej konstelaciji epohe oblasti biti storim sam kot poskusni mislec *mišljenja zgodovine biti*, ki sam bivam sistem liberalne demokracije in njene pravne države in sam s svojim bivanjem – ne zgolj zavestno – pripoznavam ta red, čeprav uvidevam in vem, da je tudi ta red empirična izpostava/objektivacija tiste *iste* perverzno-metafizične oblasti biti za njeno brezkrajno oblastovanje, ne pa v dobro človeka, družbe, človeštva, kakor se navadno zdi in propagira? Kaj naj storim, če uvidevam, da so bili nekdanji morilci in njihovi zapovedniki neovedeno izzvano suženjsko razpoložljivo orodje/sredstvo nihilistične oblasti biti, njeni nesvobodni pooblaščenci? Prav osebno se ne morem vmešati v liberalnodemokratično pravnodržavno legalno kvalifikacijo dejanj teh ljudi kot zločinov in zanje zagrožene kazni, torej ne morem se vmešati v to na način, da bodisi *potrdim* ali *zavrnem* to legalno početje. Obenem pa pri tem ne čutim ne veselja ne zadoščenja, ampak odvratnost spričo vpogleda, da je tako tisto »legalno« početje kakor tudi moje takšno ali drugačno vrednotenje in vmešavanje že tudi moje nasedanje tisti *isti* nihilistični, perverzno-metafizični oblasti biti: da me je s tem že ujela v svojo past. Ne more mi ne biti odvratno takšno brezkrajno podaljševanje oblastovanja perverzno-metafizične – nihilistične – oblasti biti nad človekom in vsem človeškim. Zdi se mi, da je to bližje bogu v godu raz-bližanja boga in človeka v izvorni sredini tega njunega raz-bližanja. In pri tem pomislim na rek starega *Heraklita* (B 11): »(Bog) vse živo (če zablodi) odvrača z udarcem.« Kaj ni današnji človek zmamljen v blodnjo? Zadeva mojega mišljenja zgodovine biti me z nujnim *od-skokom* iz tega intraepohalnega dogajanja in vskokom v sámo prigodo epohe *sprošča* iz tiste pasti ujetosti: to je danes bistvenemu mislecu edino možna *dejavna nedejavnost* ali *nedejavna dejavnost* kot njegov paradoksni *ethos* lastnega samosvojega bivanja. (Stari kitajski modreci so ta paradoks imenovali *wu wei – ne-delati*, čeprav je to zame zgolj analogija.) *Ne vmešavati se*: to mi pomeni povsem osebno možnost, da niti ne sprejemam niti ne zavračam ne takšne ne drugačne obravnave teh »zločinstev« in sploh nobenega drugega intraepohalnega početja, ampak mu grem do konca z *odkrivanjem* tistega njegovega *skritega* počela: *prigode* epohe končnice *ne-bistva* biti v vseh njegovih *vidikih* kot njegovi kompleksni strukturi, ki sem jo v tem besedilu omenjal. Ta pot mišljenja je moja osebna pot sprostitve iz mrež epohe, ki mi jo je prestajati: po mojem osebnem

vpogledu pa tudi pot rešilnega, po kateri se evropski človek izvija iz najvišje nevarnosti biti. Mišljenje zgodovine biti ni reševanje katerih koli intraepohalnih problemov, ker poslušno klicu prigode epohe končnice ne-bistva biti odkriva to na sebi skrito in pomni pozabljeno. Tako je odprto možnosti drugačne prihodnosti evropskega človeka in sveta. Toda zaenkrat je to moja osebna samotna pot, ne kak obči trg. Ampak lahko me prav zaradi tega spet »napadejo« kritiki, češ da se imam za izjemo in se ne brigam za soljudi. Seveda, vse je mogoče.

Ljubljana, 7. maja 2005

Volker Gerhardt
Samoodločanje in soodločanje

O UTEMELJITVI TEORIJE POLITIKE

1. *Individualno izhodišče vsega človeškega dogajanja.* Individui delujejo sami iz sebe. Pri tem pri sebi in sebi podobnih predpostavljajo lastno voljo in domnevajo, da je volja tista, ki sproža njihovo početje – če se to izrecno zgodi. Vsakdo sicer zase in za druge ve, da so motivi hotenja raznoliki. Lahko počnemo, kar počnejo vsi drugi; lahko pa se usmerimo ravno nasprotno; lahko delujemo iz notranje pobude ali pa pustimo, da nas vodijo okoliščine; včasih ni mogoče razlikovati med enim ali drugim. V obeh primerih součinkujejo zunanji in notranji vzroki; ti segajo daleč v naravno zgodovino življenja, v najstarejšo zgodovino človeštva, v kulturno zgodovino posamezne oblike življenja ali vsaj v biografijo posameznega človeka; v hotenju pa se spontano združijo v posledici, o kateri delujoči meni, da si jo lahko pripiše kot lastno dejanje. Če zanika povezavo med svojo voljo in svojim dejanjem, se lahko zgodi, da mu jo bodo očitali drugi in ga poklicali na odgovornost.

Pristojnost individua za lastno dejanje je očitna v primerih, ko ima zanj kdo drug svoje lastne razloge. Položaji, v katerih človek resno jemlje svoje lastno dejanje, sploh niso tako redki. Vendar pa pristojnost posameznika za njegova dejanja predpostavljamo tudi v manj očitnih primerih. Da bomo lahko individuu priznali, da ni obvladoval svojega početja, morajo biti najprej izpolnjeni splošno priznani pogoji neprištevnosti.

Dvom o dopustnosti te konstrukcije individualne človekove pristojnosti se vleče že vse od antike, kar pa v ničemer ne spremeni uveljavljanja hotenja v vsakem samostojnem individuu. Ne glede na to današnji nevrofiziologi menijo, da lahko postrežejo s povsem novimi ugovori. Ker pa to počnejo z individualno odgovornostjo, o kateri dvomijo, svoje argumente ovržejo v istem hipu, ko jih izrazijo. Tako ostaja nesporno, da individui delujejo iz lastnih vzgibov. Vsi ljudje hočejo imeti svojo voljo. Hočejo biti samostojni; komajda bomo našli koga, ki bo prostovoljno priznal, da česa takšnega ni zmožen. Kadar koli že se čutimo izzvane, se ubadamo z lastnimi razlogi za svoje lastno početje.

V tem se razodeva pravica do *samoodločanja*, pri katerem dobi človek zgolj zanj značilni obris individualnosti, ki povezuje notranjost in zunanjost. Zato smo samoodločanje označili kot *načelo individualnosti.* Kajti z njim si človek daje obliko, ki ga naredi za resnično edinstvenega človeka, z njim postane v celoti on sam, s čimer mu je omogočeno, da je on sam tudi pri spominjanju, naklepanju in pričakovanju – ne da bi zaradi tega ne bil prepoznaven njemu podobnim. Načelo *individuum est ineffabile* velja za metafizično spoznanje singularnih substanc, ne pa za človekovo vedenje o stvareh in dogodkih, še manj pa za njegovo izkušnjo z njim samim in njemu podobnimi.

Šele v pogojih na samem sebi izkušene edinstvenosti lahko človek razvije smisel za *konsekvenco*, ki jo mora sam prestajati. V spoznavanju meri ta konsekvenca na *resnico*, v delovanju na *resničnost* in v doživljanju na samemu sebi popolnoma zadosten smisel *lepega.* In v vsem tem individuum išče nekaj, kar bi v celoti njego-